

Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta

Näkökulma

SIKKE LEINIKKI

Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus? Pätkätyö, osa-aikatyö, vuokratyö, freelance-työ, joustotyö ja kaikenlainen nyhtötyö ovat kaikki uuden yhteiskunnan prekaaria käyttöliittymää, kirjoittaa TJS Opintokeskuksen kehittämisasiantuntija Sikke Leinikki.

Tapasimme **Anu Suorannan** kanssa prekariaatin ja ay-liikkeen yhteistyötä viritelleessä seminaarissa lokakuussa 2009. Tuolloin olimme molemmat juuri väitelleet työn teettämisen ja tekemisen muuttumisesta: Anu historiallisen kehityksen näkökulmasta ja minä kokemuksen. Seuraavien lähes kymmenen vuoden aikana olemme keskustelleet ja kehitelleet yhteistä näkökulmaa sekä osallistuneet työelämän tutkimukseen liittyviin tapahtumiin yhdessä ja erikseen ja myös järjestäneet niitä. Vuoden 2016 Työelämän tutkimuspäiville järjestimme työryhmän, jonka teemana oli pohtia, mitä ja miksi ay-liike puolustaa, kun se puolustaa vakituista ja kokoaikaista palkkatyötä sekä työsuhdeperustaista sosiaaliturvaa. Tämän työryhmän pohjalta lähdimme toimittamaan juuri julkaistua kirjaa Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta. Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus.

Kirjassa lähdetään siitä, että pätkätyö, osa-aikatyö, vuokratyö, freelance-työ, joustotyö ja kaikenlainen nyhtötyö ovat kaikki uuden yhteiskunnan prekaaria käyttöliittymää, joka ei ongelmitta istu perinteisen palkkatyön varaan rakennettuun yhteiskuntaan. Asiaa kärjistää sen, että Sipilän hallitus kaikin tavoin tekee työttömyys- tai muun sosiaaliturvan varassa elävistä toisen luokan kansalaisia, esimerkkeinä mainittakoon alle 30-vuotiaiden perusteettomien määräaikaisuuksien salliminen ja työttömien aktiivimalli. Erilaisin valvontamenetelmin ihmisiä hallinnoidaan ja valvotaan ja tehdään heidän elämästään entistä hankalampaa. Nämä

hallituksen toimet ovat osa uusliberalistista ihmiskoetta, jolla kokeillaan, miten pitkälle ihmisiä voi alistaa tehokkuuden, tuottavuuden ja kilpailukyvyn ikeellä ilman työhön perustuvan yhteiskuntaa kohtaan tunnetun luottamuksen rapautumista. Mielestämme juuri nyt hallitukselta tarvittaisiin päinvastaisia signaaleja, jotta luottamus työn ja turvan yhteiskuntaan ei rapaudu entisestään.

Työhön pohjautuva luottamus yhteiskunnan oikeudenmukaisuutta kohtaan on koetteilla, kun moninaiset työn muodot tyrkkäävät työntekijöitä ulkoringille, heikoille työehdoille, hintojen halventamiseen ja vajaisiin oikeuksiin, pahimmillaan sopimaan yksin työehdoistaan. Luottamusta ja työn tulevaisuudesta käytävää keskustelua lisäksi kehystävät vaikeat yhtälöt: mitä digitalisaatio tuo tullessaan ja millaiset ekologiset reunaehdot ovat osa tulevaisuuden työntekoa. Moninaistuneet työn teettämisen ja tekemisen tavat kyseenalaistavat työelämän oikeudet sekä sosiaaliturva-, eläke- ja verotusmallit. Vaikka joillekuille työn muutos tuo vapautta, monet muutokset uhkaavat johtaa yksilön, järjestelmien ja instituutioiden kannalta hallitsemattomiin seurauksiin.

Työn muodosta johdettavien erojen tunnistamisen työkaluksi esitämme kirjassa kaiken työ- ja sosiaalilainsäädännön sekä työehtosopimustoiminnan systemaattista vaikutusten arviointia. Aivan vastaavasti kun on suoritettava sukupuolivaikutusten arviointi ”suvaus”, on otettava käyttöön pätkätyö-, osa-aikatyö-, itsensätyöllistämisen- ja alustataloustyönvaikutusten arvioinnit. Näin jouduttaisiin tekemään läpinäkyviä ideologisia päätöksiä, kun työtä ja sosiaaliturvaa uudistetaan. Nyt ideologia häivytetään talouspuheen alle.

Olemme erittäin iloisia ja ylpeitä kirjoittajajoukostamme. Kirjan kirjoittajat ovat tutkijoita eri yliopistoista sekä asiantuntijoita Kelasta, Telasta, ammattikorkeakoulusta, ammattiyhdistysliikkeestä, sivistysjärjestöistä ja eduskunnasta. Tämän näkemyksellisen joukon artikkeleissa käsitellään muuttuneen työelämän vaikutuksia turvarakenteisiin, kuten sosiaali- ja eläketurvaan, kollektiiviseen neuvotteluoikeuteen, ay-liikkeen olemassaoloon ja koulutukseen. Kirjassa **Outi Alanko-Kahiluoto** kertoo käytännön esimerkkejä siitä, miten nykyisen järjestelmän lainsäädännön muokkaaminen vastaamaan muuttuneita työn teettämisen tapoja on lähes mahdotonta. **Pertti Honkanen** avaa työttömyysturvaan tehtyjä muutoksia ja kertoo, että palkansaajan palkasta vähennettävät välittömät sotu-maksut ovat vuonna 2020 alle 53-vuotiailla jo yli 10 prosenttia palkasta, kun ne vuonna 1992 olivat 0 prosenttia. Nämä mainitut ja muut artikkelit osoittavat selvästi, miten ja kenen ehdoilla työyhteiskunta ja erityisesti palkkatyön varaan rakentuva turva nyt toimii. Artikkelit näyttävät käytännössä, miksi nykyinen järjestelmä haastaa ainakin osan yhteiskuntasuhdetta. Onko siis tullut kokonaan uuden käyttöjärjestelmän aika kuten **Eeva Jokinen** esittää?

Myös palkkatyön sisällä kuohuu. Osan haasteesta tuottavat ekologiset haasteet, joita avaavat **Tero Toivanen** ja **Paavo Järvensivu** sekä **Ville-Veikko Pulkka**. Toivanen ja Järvensivu ennakoivat uutta työvoimavaltaisuutta ja Pulkka työn uutta jakamista työaika lyhentämällä. Työpaikkojen muuttumista erikokoisten yritysten ja erilaisissa asemassa työskentelevien työntekijöiden yhteiseksi työpaikoiksi kuvaa **Anu-Hanna Anttila**. **Tapio Huttula** puolestaan avaa siitä, miten koulutus muuttaa ja kamppailu siitä, kuka pääsee mukaan työhön ja oppimiseen ulottuu yhä laajemmalle. Ammattiyhdistysliikkeen reaktioita moninaistuneisiin työn tekemisen tapoihin avaavat artikkeleissaan **Maria Löfgren** ja **Juri Aaltonen**. Toivomme, että keskustelu

ay-liikkeen, työn, yksilöiden ja yhteiskunnan suhteista etenee kirjamme pohjalta.

Sikke Leinikki
TJS Opintokeskuksen kehittämisasiantuntija

Lue lisää

[Rapautuvan palkkatyön yhteiskunta – Mikä on työn ja toimeentulon tulevaisuus?](#)